

2. **Ильенков Э. В.** *Философия и культура [Текст] / Э. В. Ильенков.* – М. : Политиздат, 1991. – 464 с.
3. **Иноземцев В. Л.** *Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы [Текст] / В. Л. Иноземцев.* – М. : Логос, 2000. – 304 с.
4. **Лиотар Ж.-Ф.** *Состояние постмодерна [Текст] / Ж.-Ф. Лиотар; [пер. с фран. Н. А. Шматко].* – М. : Издательство «АЛЕТЕЙЯ», 1998. – 40 с.

Надійшла до редколегії 06.01.11

УДК 114/115

Л. Т. Швидун

*Дніпропетровський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ОСНОВ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА МОНІТОРИНГОВІЙ ОСНОВІ

Проаналізовано окремі аспекти модернізації системи освіти України в контексті європейської інтеграції, зокрема акцентується увага на впровадженні гуманітарної парадигми замість орієнтації на авторитаризм з притаманними йому етатизмом, саєнтистським підходом до світобачення. На основі поліаспектного, дихотомного аналізу освітньої системи не лише з позицій педагогіки, а й філософії освіти розглядаються проблеми сучасного уроку, освітнього простору та освітнього часу, обґрунтовуються зміни теоретико-методологічних засад сучасної школи.

Ключові слова: сучасний урок, освітній простір, освітній час, якість освіти, моніторинг, авторитарна парадигма, гуманітарна парадигма, саєнтистський підхід, фасилітатор.

Проанализированны отдельные аспекты модернизации системы образования Украины в контексте европейской интеграции, в том числе акцентируется внимание на внедрении гуманитарной парадигмы вместо ориентации на авторитаризм с присущими ему этатизмом, саєнтистским подходом к мировоззрению. На основании полиаспектного, дихотомного анализа образовательной системы не только с позиций педагогике, но и философии образования рассматриваются проблемы современного урока, образовательного пространства и образовательного времени, обосновываются изменения теоретико-методологических принципов современной школы.

Ключевые слова: Современный урок, образовательное пространство, качество образования, мониторинг, образовательное время, авторитарная парадигма, гуманистическая парадигма, саєнтистский поход, фасилітатор.

In this article aspect of modernization of Ukrainian education are analyzed in the light of European integration. In private much attention is paid to the introduction of humanitarian paradigm tufted of orienting on pressing teachers opinions on pupils' minds. Through the analyses of educational system not only from the pedagogical but also from the philosophy the problems of up-to-lesson an all as educational area and time are observed. The changes theoretical and methodological approaches Modern School are reasoned.

Keywords: Modern class, educational space, educational time, quality education, monitoring, authoritarian paradigm, humanitarian paradigm, sayentystsky approach, facilitator.

Поступова глобалізація суспільства, все більш тісний зв'язок та взаємозалежність держав ставлять завдання пошуку найбільш ефективних освітніх моделей. Сучасна педагогічна наука переконує, що шлях до демократичної освітньої моделі та підвищення якості освіти лежить через систему моніторингових досліджень, які дають змогу побачити успіхи і невдачі, внести корективи, спланувати подальшу роботу.

Постановка проблеми. Сьогодні існує проблема впровадження в практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів освітнього моніторингу. Зокрема, дані з шкіл області свідчать, що більшість навчальних закладів використовують моніторинговий підхід на рівні вчитель – учень. Але, як показує практика, цього вже недостатньо. Час довів, що розвиток установи відбувається через інноваційні процеси і спирається на ретельно відібрану і систематизовану інформацію. Системні зміни, що відбуваються в освіті останнім часом, вимагають комплексного дослідження соціальних та когнітивних процесів, детермінованих переходом до інформаційного суспільства. Впровадження гуманітарної парадигми замість орієнтації на авторитаризм з притаманними йому етатизмом, саєнтистським підходом до світобачення потребують обґрунтованої зміни теоретико-методологічних засад, поліаспектного, дихотомного аналізу освітньої системи не лише з позицій педагогіки, а й філософії освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Розглядом даної проблеми займаються як науковці-педагоги, так і вчені, що досліджують питання, пов'язані з розвитком та функціонуванням філософії освіти. Зокрема, доцільно назвати М.І. Романенка, який спеціалізується на проблемах методології модернізації післядипломної педагогічної освіти в контексті процесів формування глобальної освіти, О. Байназарову, О. Патрикєєву, Т. Лукіну, Г. Єльникову, І. Булах, М. Мругу, Л. Даниленко, З. Рябову, О. Боднар, Т. Волобуєву, Т. Лемтюгову та інших, які зробили значний внесок у дослідження даного питання, але в той же час ми вважаємо доцільним більш практично підійти до впровадження освітнього моніторингу на рівні загальноосвітнього навчального закладу.

Формування цілей статті. У даному контексті пріоритетною є проблема комплексного моніторингового дослідження взаємодії осві-

ти з іншими соціальними системами та усвідомлення її провідної ролі в сучасному світі. Адже освіта являє складний механізм, дії якого не можна передбачити, якщо спостерігати лише за певною його частиною і не брати до уваги зв'язків між її складниками [9, с. 11].

Завдання статті – звернути увагу на практичний аспект моніторингових досліджень та необхідність комплексного оцінювання освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан української освіти характеризується високим рівнем інноваційної діяльності, появою великої кількості нових освітніх технологій, програм тощо. Разом з тим різноманіття і варіативність в освітньому процесі породили нові проблеми. Зокрема, в останнє десятиріччя у педагогічній теорії і практиці України одне з перших місць посіла проблема забезпечення якісної професійної педагогічної освіти. Зазначимо, що професійна педагогічна освіта спрямована на формування у педагогів різної спеціалізації професійних знань, умінь, навичок, розвиток відповідного мислення та загальної культури [2, с. 38].

Тому в статті вважаємо доцільним окреслити найбільш важливий, на наш погляд аспект, який є актуальними у даному контексті, а саме – модернізацію уроку, адже забезпечити реальний перехід до особистісно зорієнтованого, індивідуалізованого навчально-виховного процесу можна лише змінивши підходи до організації та проведення уроку. До сьогоднішнього часу, незважаючи на всі розмови про необхідність модернізації класно-урочної системи, гуманізацію та демократизацію освітнього процесу, даних змін не відбулося. Школа залишається авторитарною, суб'єкт-об'єктно зорієнтованою. Щодо даної проблеми, наприклад, С. І. Подмазін відзначає: «Власне, сучасна школа – це матеріалізована концепція педагогіки Іоанна Гербарта. Його система являє собою класичний зразок авторитарної моделі навчання, де вчитель постає як суб'єкт, а учень – об'єкт для вчителя: педагог наказує – учень виконує, вчитель запитує – учень відповідає. Гербаріанство створює закінчену модель «школи навчання», яка засновується на детальній регламентації навчального процесу, вербальних методах навчання, орієнтується на ізольованого індивіда, який навчається і виховується за допомогою стандартних, однакових для всіх методів і норм, які нівелюють індивідуальність і вмщують її у безособистісний державний устрій» [5, с. 65]. Фактично, єдина зміна, що відбулася на даний момент в українській школі, це відмова від обов'язкової «ятиелементної» форми уроку з чітким дозуванням часу на окремі частини та відсутність інспектуючого, який чітко за годинником визначає витрачені хвилини на кожний етап уроку і згідно з цим дозуванням здійснює «серйозний аналіз», що було характерно для радянської системи освіти [3, с. 19]. Суттєвою особливістю сучасної освіти (до речі, не лише України, а й усього світу) залишається її політико-економічна орієнтація, що зумовлює авторитарність. Соціокультурні моделі, що час від часу пропонуються для реалізації, самими авторами у більшості випадків визнаються безперспек-

тивними. Характеристику існуючої системи зробив ще Ш. А. Амонашвілі, який відзначав: «... наша школа стала украй авторитарною і вчитель, як найголовніша фігура, як авторитар стоїть перед своїми дітьми. З одного боку вчитель – найбільш налякана людина в нашій країні, бо над ним завжди стояла дуже широка й міцна система: інспектори, накази, постанови тощо. І з іншого боку – ця налякана людина залякує своїх учнів у своєму класі» [1, с. 50].

У системі освіти продовжує домінувати орієнтація на підготовку, в першу чергу, висококваліфікованих спеціалістів, відтворення людини як виробничої сили. При цьому середня освіта розглядається переважно як фундамент для подальшої професійної підготовки. Недоліком є також орієнтація на підготовку фахівців для діяльності в економічних умовах, що вже відходять в історію. Головним завданням школи (як середньої, так і вищої), на нашу думку, має бути підготовка до роботи в сучасних об'єднаннях, що функціонують на основі різних форм власності, на засадах цивілізованих ринкових відносин. Повинна бути створена ефективна система саморозвитку учнів, студентів, яка допомагатиме їм самостійно розв'язувати життєві проблеми, долати труднощі під час навчання та спілкування, самореалізуватися. Як відзначає В. Кремень, «... час освіти, яка полягає в пізнанні світу, закінчився. Пізнання себе, свого «я», своїх прагнень і можливостей для самовизначення та кращої реалізації своїх сил – гідне гуманізму завдання освіти – як навчання, так і виховання» [4, с. 82]. Сучасна система підготовки майбутніх фахівців повинна бути орієнтована на вимоги сучасного ринку праці, з притаманними йому особливостями: неповний робочий день, робота за короткотерміновим контрактом, паралельно в декількох місцях тощо. Узагальнюючи низку наукових розвідок, ми дійшли висновку, що підвищення ефективності діяльності педагога можливе через реалізацію ідей моніторингу, при умові, що моніторинг матиме комплексний, системний характер, створить умови для річного, перспективного, стратегічного планування та реалізовуватиметься за допомогою комплексу методів і чітко розроблених процедур. Освіченим є не той, хто багато знає, а той, хто має засоби співвіднесення того, що знає і вмє, зі своїми планами, ситуацією на ринку праці, суспільними змінами. Для цього потрібно володіти специфічною технікою рефлексії й аналізу, що забезпечує власну орієнтацію та навігацію в сучасному світі.

Характерною ж ознакою сьогоденної освіти в цілому та уроку зокрема є монологічність, репродуктивність, лінійність, детермінованість, надмірна теоретизованість без реального зв'язку з життєвими ситуаціями. Головною метою навчання, як і раніше, залишається забезпечення доступу до базових знань і вмінь, які формують можливості для все більшої кількості людей мати забезпечене життя, замість доступу до знань, умінь та компетентностей високого рівня, які б визнавали можливість залучення людей до участі в світовому розвитку. Як наслідок – втрата мотивації з боку учнів до навчання, оскільки, фактично, єдиною метою навчання

для багатьох із них є лише отримання високого середнього бала атестата для подальшого вступу до ВНЗ.

Наприклад, дані моніторингового дослідження, проведеного нами серед учнів 11-х класів Дніпропетровської області показали, що 61% учнів фактично використовує профільне навчання як своєрідні підготовчі курси і лише 15% – для задоволення своїх потреб та розвитку здібностей.

50% учнів не мають можливості змінити профіль, а 74% респондентів вважають, що профіль відповідає допрофільній підготовці, тобто учні спрямовані на обрання того чи іншого профілю.

Роль учителя на сьогоднішній день повинна бути змінена з «репродуктора» (орієнтованого на монологічність викладу матеріалу та суб'єкт – об'єкту модель навчального процесу) на «фасилітатора» з переорієнтацією на консультативні функції з метою розвитку здібностей дитини та формування її особистості. Дана проблема розглядається не перший рік, на жаль, на теоретичному рівні, без реальних змін.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Модернізація системи освіти України викликана об'єктивними умовами розвитку нашої держави та спрямована на інтеграцію до європейського освітнього простору. Проте, на сьогоднішній день, незважаючи на досить значний період реформування освітньої галузі, залишається ряд проблем, що потребують, на наш погляд, термінового вирішення, зокрема:

- замість орієнтації на саєнтистський підхід у навчанні формувати компетенції учнів;
- перейти від домінуючої орієнтації на підготовку висококваліфікованих спеціалістів до формування специфічної техніки рефлексії й аналізу, що забезпечуватиме власну навігацію в сучасному світі;
- кардинально змінити роль учителя – від «репродуктора» до фасилітатора, експерта, посередника.

Бібліографічні посилання

1. Амонашвили А. Ш. Психологические основы педагогики сотрудничества: Книга для учителя [Текст] / А. Ш. Амонашвили. – К.: Освіта, 1991. – 111 с.
2. Воловик В. И. Философия педагогики [Текст] / В. И. Воловик. – Запоріжжя: Просвіта, 2003. – 150 с.
3. Зубаха О. Г. Сторінки історії Дніпропетровського інституту удосконалення вчителів [Текст] / О. Г. Зубаха, Л. М. Архипенко. – Д.: Вісник, 1999. – 104 с.
4. Клепко С. Ф. Конспекти з філософії освіти [Текст] / С. Ф. Клепко. – Полтава: ПОІШО, 2007. – 419 с.
5. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти [Текст] / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 447 с.
6. Подмазін С. І. Особистісно-орієнтована освіта (соціально-філософський аналіз) [Текст]: дис. ... доктора філософських наук: 09.00.03 / Подмазін Сергій Іванович. – Д., 2006. – 418 с.

7. **Романенко М. І.** Післядипломна освіта: від методології системних змін до практики реформування [Текст] / М. І. Романенко // *Психологія знань*. – 2010. – № 2. – С. 3–6.
8. **Суханова Е. А.** Тьюторство как полиаспект индивидуализации [Текст] // *Школа и открытое образование: концепции и практика индивидуализации* / Отв. ред. А. О. Зоткин, И. Д. Проскуряковская. Томск, 1999. – 1120 с.
9. **Лукіна Т.** Моніторинг якості освіти. Теорія і практика [Текст] / Т. О. Лукіна. – К. : Шк. світ, 2006. – 127 с.
10. **Шальгіна І. В.** Гуманитарный потенциал информационных образовательных сред и пространств (на примере региональной модели дистанционного повышения квалификации): [Электронный ресурс] / И. В. Шальгина. – Режим доступа : http://didactika.edu3000.ru/gumanitar_potencial_inf_sredy.htm

Надійшла до редколегії 24.01.11

УДК 165.75

М. Ю. Шевченко

Слов'янський державний педагогічний університет

**ФІЛОСОФІЯ МОВИ
В ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ КОНЦЕПЦІЯХ
(М. ФУКО ТА ПРОСТІР ДИСКУРСУ)**

Розкривається питання про виникнення в західній культурі XIX ст. конкретної форми мислення, що характерна для гуманітарних наук. Археологія спостерігає за упорядкуванням речей, де практика порядку розгортається в глибині вимірювання знання, яке, на думку Мішеля Фуко, – історично рухома система упорядкування речей і слів. У статті пояснюється розрив в порядку речей, людину, образ якої у сучасному знанні окреслюється трьома різновидами емпіричних об'єктів. Кінець людини визначено біологією його тіла, економічними механізмами праці та мовними механізмами спілкування.

Ключові слова: життя, праця, мова, археологія.

Раскрывается вопрос о возникновении в западной культуре XIX ст. конкретной формы мышления, которая характерна для гуманитарных наук. Археология наблюдает за упорядочением вещей, где практика порядка разворачивается в глубине измерения знания, которое, по мнению Мишеля Фуко, является исторически подвижной системой упорядочения вещей и слов. Объясняется разрыв в порядке вещей, человека, образ которого в современном знании очерчивается тремя разновидностями эмпирических объектов. Конец человека определен биологией его тела, экономическими механизмами работы и языковыми механизмами общения.

Ключевые слова: жизнь, труд, язык, археология.